

Oslo kommune
Bydel Bjerke
Bydelsadministrasjonen

Tilleggsrapport for Språkløftet i Bydel Bjerke

I perioden august 2009 – november 2011

**Sigrunn Skretting
lokal prosjektleder**

Tilleggsrapport for Språkløftet i Groruddalen, Bydel Bjerke 2009-2011.

Ansvarlig enhet for rapportering:

Bydel Bjerke, Barnehagenes pedagogiske fagsenter, Flerkulturelt arbeid

Dato: 01.12.11

Skrevet av: lokal prosjektleder Sigrunn Skretting, migrasjonspedagog.

Innledning

Denne tilleggsrapporten vil i korte trekk beskrive forhold i *Språkløftet* fra høsten 2009 og fram til prosjektet avsluttes nå høsten 2011. Det ble skrevet en fyldig og detaljert avslutningsrapport i juli 2009 for de to første årene i prosjektet. Vi vil her få fram nye sider og reflektere over ulike områder i *Språkløftet* som ikke er tatt med i den første rapporten. Vi har sendt ut spørreskjema til ansatte i barnehagene som har deltatt i *Språkløftet* og fått tilbakemeldinger som blir beskrevet i denne. Gjennom denne undersøkelsen har vi fått fram beskrivelser av hvordan de ansatte selv har opplevd og vurdert eget læringsutbytte i hele prosjektperioden. For å vise til resultat i forhold til målformuleringene i *Språkløftet* har vi vært opptatt av å bygge opp kompetanse hos ansatte i forhold til språkarbeid. Likeledes er vi opptatt av å videreutvikle tiltakskjeder.

Språkløftet forlenget i 2 år

Språkløftet var i første omgang tenkt å vare i to år i barnehagene i de fire bydelene i Groruddalen. Skolene "overtok" *Språkløftet* høsten 2009.

I de to første årene var det ansatt en prosjektleder som koordinerte arbeidet i *Språkløftet* i de fire bydelene. Dette var en positiv og støttende ressurs som ble avvirket etter 2009. Samarbeidet mellom bydelene har dermed ikke blitt vedlikeholdt som ønskelig. En sentral styringsgruppe som besto av ulike ledere for barnehagetjenestene i de fire bydelene var etablert.

Fra 10. april 2008 deltok en prosjektleder fra Utdanningsetaten i denne gruppen, som etter hvert endret navn til kontaktgruppen for *Språkløftet*. Det ble senere besluttet at *Språkløftet* skulle fortsette to år til i barnehagene, til sammen fire år. Således har *Språkløftet* i barnehagene og skolene pågått parallelt de to siste årene.

Nye midler i 2010 og 2011

Bydelen fikk nye midler til *Språkløftet* i 2010 og i 2011. Vi vil på slutten av rapporten gjøre rede for bruken av midlene.

Prosjektene Språkløftet og Gratis kjernetid

Gratis kjernetid som er et delprosjekt i Groruddalssatsningen, er nært knyttet til *Språkløftet*. Tiltak og aktiviteter i begge prosjektene har samme mål: å fremme god språkutvikling, gode norskerferdigheter og sosial kompetanse hos barn i barnehage.

Vi har jobbet med å få inn alle fire- og femåringene i barnehagen, gi foresatte opplæring i norsk, sikre gode overganger mellom barnehage og skole og fremme samarbeid på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper. Helsestasjonen og barnehagene arbeider tett med å finne fram til barn som ikke har barnehageplass og deres foreldre.

Etter kartlegging av alle skolestarterne høsten 2011 er det kun 6 av 383 elever som ikke har hatt et barnehagetilbud før skolestart. 4 av disse hadde gått på skole i hjemlandet før de kom til Norge i sommer. I kullet året før var det 14 barn av 367 som ikke hadde hatt et tilbud. Denne kartleggingen er foretatt gjennom henvendelse til skolene i bydelen. Andelen minoritetsspråklige elever i 1. trinn på de fem grunnskolene i bydelen er på 54 % i 2011 i gjennomsnitt.

Et barnehagetilbud før skolestart vil ha stor betydning for barnets tilpasning og forståelse av skolesituasjonen. Barna er mer forberedt til skolen, de har fått noen sosiale erfaringer med seg som vil bety mye for dem. Vi tror at foreldrene også vil profitere på å ha kjennskap og erfaringer fra barnehagen, noe som bidrar til at de lettere klarer å følge opp egne barn i skolen.

Opplæring og kompetanseoppbygging

Bydel Bjerke startet allerede i 2001 med prosjektet *Lær meg norsk før skolestart!* i samarbeid med HiO. Prosjektet hadde som formål å styrke språkarbeidet i bydelen. Bydelen hadde dermed gode forutsetninger for å gå inn i *Språkløftet* fra starten av. I de to siste årene i *Språkløftet* har vi brukt tiden til å implementere språkmetodikken i *Lær meg norsk før skolestart!* Vi har hatt omfattende opplæring i bruk av språkkartleggingsverktøyet for ansatte i alle de kommunale barnehagene i bydelen. Bydelen har jevnlig språksirkler hvor personalet kommer sammen for å lære og for å drøfte ulike problemstillinger om språk. Ansatte fra de private barnehagene har fått samme tilbud og flere har deltatt. Den teoretiske forankringen som er beskrevet i forrige rapport er fortsatt gjeldende.

Samarbeid mellom helsestasjon, barnehage og skole

Det er et tett samarbeid mellom helsestasjonen og barnehagene og mellom barnehagene og grunnskolene omkring rutiner i overgangssituasjonen fra barnehage til skole og om temaer rundt språklige utfordringer. I Bydel Bjerke har vi en *Samarbeidsavtale mellom helsestasjon og barnehage* hvor det vises til rutiner for samarbeid og kontakt mellom helsestasjonen og barnehagene. Denne revideres med jevne mellomrom.

I Bydel Bjerke har det i flere år eksistert et handlingsprogram for samarbeid mellom barnehage og skole. I dette programmet har det vært et årshjul med en oversikt over frister og ansvarsforhold. Høsten 2011 innfører Oslo kommune, Byrådsavdeling for kultur og utdanning *Oslostandard for samarbeid og sammenheng mellom barnehage og skole*. Oslostandarden vil gjelde for alle barna som begynner på skolen i august 2012.

For å belyse språkferdighetene til skolestarteren velger Bydel Bjerke å lage en Overgangsperm og bruke kartleggingsverktøyet i *Lær meg norsk før skolestart!* inn i Oslostandarden. Vi mener at ja - nei spørsmålene i Oslostandarden ikke gir et fullstendig bilde av språkferdighetene til skolestarteren.

Det er en utfordring å sikre at skolestarterne har gode nok norskerferdigheter når de begynner på skolen. Vi stiller oss spørrende og undrende til tilbakemeldingene fra skolene om at elevenes norskspråklige ferdigheter viser et lavere nivå enn året før. Hva kan årsaken være? Kan det ha sammenheng med ansattes norskspråklige ferdigheter som beskrives i kapitlet om dette på side 9? (Det er en utfordring å rekruttere minoritetsspråklige som har gode nok norskspråklige ferdigheter.) Det er vanskelig å si hva årsaken kan være. Vi mener den er sammensatt og det er behov for å få mer kunnskap om dette.

I forrige rapport skrev vi at vi ønsket å danne et MiR – nettverk i Skrubbelund barnehage. Hensikten var å få foreldre til å utnytte egne ressurser, at de kunne organisere seg, bidra og støtte barna i barnehagen og skolen, men dette ble ikke gjennomført. Mange av femåringene som går i Skrubbelund barnehage begynner på Veitvet skole. Tanken med å danne MiR – nettverk i Skrubbelund barnehage var å bygge opp nettverket i barnehagen for så å videreføre dette til Veitvet skole. Noen av foreldrene ved Skrubbelund barnehage kjente godt MiR – nettverket fra Linderud skole og hadde et ønske om å bygge opp et tilsvarende nettverk ved Veitvet skole.

Hospitering i barnehager og skoler

I løpet av det siste året har det vært gjennomført hospitering mellom 1. trinns lærere ved Veitvet, Tonsenhagen, Årvoll og Løren skole og personale i Bredtvet, Kilden, Skrubbelund, Tonsenjordet og Økern barnehage. Målet med hospitering har vært å øke kunnskapen og forståelsen om arbeidet både i barnehage og skole. Det har vært nyttig for ansatte i barnehagene og skolene å delta i hverandres praksisfelt samtidig som det har bidratt til å bygge tettere samarbeid mellom institusjonene. Innsynet i barnehagen og skolen vil kunne øke respekten for hverandres arbeidsfelt.

Språkløftets opprinnelige målformuleringer

Vi har i hele prosjektperioden hatt følgende målområder fra Kunnskapsdepartementet i fokus.

- Fremme god språkutvikling, gode norskerferdigheter og sosial kompetanse hos barn i barnehage
- Gi foresatte/mødre til disse barna opplæring i norsk
- Sikre gode overganger mellom barnehage og skole
- Fremme samarbeidet på tvers av forvaltningsnivåer, institusjoner og faggrupper

I tillegg har bydelen har hatt lokale mål. De lokale målene var:

- Barn i språkløftet har gode språkferdigheter i norsk og sosial kompetanse før skolestart
- Barn i språkløftet forstår innholdet i utvalgte barnebøker/eventyr før skolestart
- Barnehagen og foreldre har gode samarbeidsformer om barnets språklige utvikling
- Barnehagen og helsestasjonen har etablert gode samarbeidsrutiner for barn som helsestasjonen etter 4-årskontroll og Språk 4 er bekymret for

”De opprinnelige 20 språkløftebarna” og resultater

I den første avslutningsrapporten beskrives oppfølging av og tiltak for 20 barn i barnehagen som deltok i *Språkløftet*. Det var fire barnehager i bydelen som da deltok i *Språkløftet*. Etter at de 16 barna, (antall barn ble redusert fra 20), gikk over i skolen har ikke bydelen data om språkutviklingen/resultat til de 16. Vi regner med at de to skolene Linderud og Veitvet rapporterer videre til Utdanningsetaten. Vi vet at skolene har hatt nasjonale leseprøver for 1. trinnselevne på våren for to kull i *Språkløftet*.

I bydelen kjenner vi ikke til de konkrete resultatene for de 16 elevene, men har fått en generell tilbakemelding om klasseresultatene. Det har vært et ønske at de fire barnehagene og de to skolene skulle hatt et tettere samarbeid rundt de 16 barna spesielt, men dette ble ikke gjennomført.

Ressurser og språklige aktiviteter

Bydelen har og har hatt fokus på språk for alle barna i barnehagen og særlig for femåringene. Vi har arbeidet for utvikle gode språkmiljø i barnehagen.

I prosjektperioden har bydelen hatt 3 språkpedagoger og 2 migrasjonspedagoger som har arbeidet direkte med barna veiledet ansatte i barnehagene for jevnlig å bygge opp språkkompetanse. Disse er dels finansiert av *Språkløftemidler*, dels med *Gratis kjernetid* midler.

Bydelen har kjøpt tjenester av Fortellerhuset (www.fortellerhuset.no) for femåringene i flere år. I 2010 fikk 163 femåringer ta del i seks fortellerstunder og i 2011 deltok 202 femåringer. De profesjonelle fortellerne har halvtimesøkter med ca. 34 femåringer hver gang. Fortellerstundene gir positive opplevelser for barn og personal i et fellesskap. Denne formen er inspirerende, lærerik og nyttig. Fortellerstundene er et flott tilbud for femåringene.

Undersøkelse blant deltakere i *Språkløftet*

Kompetanse og læringsutbytte innhentet fra deltakere/ansatte

Bydel Bjerke har som nevnt fokusert på språk i barnehagene i en årrekke. Fokus på viktigheten av et godt språkmiljø er forankret i ledelsen og bydelsadministrasjonen. Vi mener at kompetansen om språk hos ansatte er god og at det jobbes målrettet. Vi ønsket å finne ut hvilke erfaringer, utbytte og utvikling deltakerne/ansatte i *Språkløftet* selv hadde i perioden. Vi har stilt spørsmålene til pedagogiske ledere og til styrere. Svarene er anonymisert.

På spørsmål om deltakerne har hatt utbytte av å delta i *Språkløftet* svarer de at de har blitt mer bevisst på hvordan fremme gode språklige ferdigheter hos barn og hvor viktig språket er. En sier: *"det har vært lærerikt og vi har hatt mange flotte diskusjoner om språk. Det har absolutt økt bevisstheten rundt språkarbeidet i barnehagen"*.

Intensjonen med språkarbeidet er å utvikle barnas språkferdigheter og sosiale kompetanse. Flere skriver at de er mer bevisste på at språket kan stimuleres i alle situasjoner, at man må utnytte enhver anledning: *"Vi voksne må tenke språk i alle sammenhenger med barn i det daglige"* og *"jeg vil være bevisst mitt eget språk og min rolle som språkmodell"*.

Barneboka og eventyrets plass i språkarbeidet

Flere beskriver hvordan de jobber for å styrke språket i det daglige i uformelle og formelle situasjoner. Barnebøkene og eventyrene er mer tilgjengelige for barna i barnehagen nå en tidligere.

På høsten velger personalet ut gode barnebøker, spesielt for femåringene, som skal brukes i løpet av året. Barneboka presenteres for barna på ulike måter og det brukes lang tid slik at barna skal kunne fordype seg, gå inn i historien og forstå innholdet. Deretter bearbeider barna innholdet med å tegne og skrive, noen lager små bøker. Dette er gode aktiviteter som barna liker og som gir dem mening.

En barnehage startet i høst et "Lesevenn – prosjekt" i samarbeid med nærskolen. Her kommer eldre elever til barnehagen og leser for femåringene, andre ganger er femåringene på skolen. Femåringene liker å bli lest for og vi tror at dette kan virke stimulerende på barns lese lyst, også på sikt.

Barnebøker og eventyr på ulike morsmål er mye brukt. Foreldrene oppmuntres til å fortelle eventyr og lese bøker for sine barn hjemme. *"Jeg visste ikke at det fantes så mange barnebøker på mitt morsmål"*, sa flere foreldre etter et foreldremøte som handlet om hvordan barnehagen og foreldrene kan samarbeide om barns språkutvikling.

Alle beskriver viktigheten av å ha et godt morsmål og at de snakker med foreldrene om dette. *"Vi må legge til rette for inkluderende aktiviteter for alle og vi må få opp barnas stolthet over eget morsmål"*, svarte en ansatt på spørsmål om morsmålets betydning.

Kartleggig av språkferdigheter

Bydel Bjerke har sammen med HiO utarbeidet et kartleggingsverktøy tilknyttet *Lær meg norsk før skolestart!* Det endelige kartleggingsverktøyet ble først tatt i bruk i alle barnehagene i bydelen i 2009. Før 2009 var det utprøvd mange ulike versjoner.

På spørsmål om hva ansatte har lært om språk og om barns språklige utvikling gjennom å bruke dette verktøyet svarer flere at det styrker egen bevissthet og kunnskap om barns språklige utvikling. Det er viktig at hele personalgruppa på en avdeling er involvert i dette arbeidet.

En skriver: ” *det fine med Språkpermer slik jeg ser det er at det fokuseres på det barnet kan.*

Ved å kartlegge barnets språklige kunnskaper på flere områder sitter jeg igjen med et mer helhetlig inntrykk av barnets språklige kompetanse. Noe annet som jeg synes er bra med Språkpermene er at barnet ikke skal sammenliknes med andre, men vurderes ut fra seg selv og sine forutsetninger”.

En annen skriver om eget arbeid i *Språkpermen*: ”*jeg har lært både teorier og om hvordan det er i praksis”.*

Kompetanseoppbygging

Bydelen arrangerer jevnlige kurs om bruk av kartleggsverktøyet. I løpet av noen år har flere hundre deltatt. En svarer: ”*jeg deltok i 2008, kurset var greit men det var vanskelig å forstå helt hvordan man skulle skrive Språkpermene. Deltok på et kurs året etter og da var kurset lagt om og vi fikk se eksempler som gjorde det enklere å forstå”.* Å skrive en god *Språkperm* krever tid og kunnskap. Flere sier at det er vanskelig første gangen, men at det blir lettere etter hvert. Å skrive om barns språklige ferdigheter gjør at man må reflektere over enkeltbarnets utvikling og hvordan man skal jobbe videre. Når man har innsikt i hva man skal se etter i barns språk vil det også være lettere å dokumentere hva man ser.

Når spørsmålene fra kartleggingsverktøyet er med i den daglige pedagogiske tenkemåten blir det en naturlig del av pedagogikken i barnehagen, ikke noe som er et tillegg eller ved siden av. Det blir en viktig del av arbeidsmåten som er innarbeidet. Ut fra et slikt perspektiv ser vi at kunnskapen og praksisen utvikles hos de ansatte.

Helsestasjonen

Det er laget samarbeidsavtaler mellom helsestasjonen og barnehagene om barn som helsestasjonen er bekymret for etter 4. årskontrollen.

Helsestasjonen er ikke à jour med å gjennomføre denne 4. årskontrollen og dermed Språk-4.

Mange av barna tar Språk - 4 når de er over fem år, det vil si ca. ett år for sent. Dette skyldes knappe ressurser på helsestasjonen.

Det har vært vanskelig for helsestasjonen å få ut eksakte tall på antall barn det meldes bekymring for og hvor mange som er henvist videre enten til barnehagene, til PPT via Barnehagenes pedagogiske fagsenteret eller til andre instanser. Tiltakskjeden fra helsestasjonen til barnehagen og til skole bør fortsatt utvikles videre.

Norskopplæring for voksne

I løpet av prosjektperioden har bydelen hatt flere ulike norskkurs for voksne/foreldre både på dagtid og på kveldstid. Fra år til år har antall deltakere variert.

Ansattes norskerfardigheter

I bydelen har vi kartlagt at andelen minoritetsspråklige ansatte i grunnbemanningen i bydelens barnehager er på ca. 35 %. De fleste minoritetsspråklige er ansatt som assistenter, noen få som pedagogiske ledere. I 2010 startet bydelen assistentopplæring for minoritetsspråklige ansatte i barnehagene for å bedre norskfaglige begreper på barnehageområdet og for å gi dem et faglig løft. 50 ansatte har deltatt så langt. Bydelen har offensivt arbeidet med rekruttering av førskolelærere. Per august 2011 har bydelen 22 ansatte med dispensasjon fra kravet om førskolelærerutdanning. Dette utgjør 11 % av alle pedagogiske ledere.

Høsten 2011 har 15 ansatte fra barnehageområdet deltatt i voksenopplæringen: *"Basiskompetanse i arbeidslivet, lese og skriveopplæring med data for flerspråklige ansatte"* (BKA). Deltakerne får 80 timer fordelt på ett skoleår.

Økonomiske midler

For 2010 og 2011 har bydelen fått kr. 100.000 årlig fra Kunnskaps- likestilling- og inkluderingsdepartementet via Utdanningsetaten. Midlene disse to årene har blitt brukt til å lønne en språkpedagog.

I januar 2011 avslutter bydelen regnskapet i *Språkløftet*. Regnskapet vil så sendes til Kommunerevisoren for behandling før den godkjente regnskapsrapporten sendes Utdanningsetaten.

Kommentarer, oppsummering og veien videre

Språk er et sammensatt og komplekst fagområde som man må ha fokus på hele tiden. Skal barn lykkes i skolesystemet og videre i livet er språkutviklingsarbeid i førskolealder det aller viktigste man satser på. Vi er i en god utvikling og vil fortsette å bygge videre på de gode erfaringene vi har. Ansatte i barnehagene arbeider svært godt med språk og vi mener at kvaliteten på arbeidet og kunnskapene de ansatte har på området stadig er økende. Kvaliteten på språkarbeidet vil være avgjørende for barnas/elevenes resultater.

Det er viktig at de positive erfaringene som har blitt gjort i prosjektet ivaretas og videreutvikles.

For å opprettholde og videreutvikle kompetanse hos personalet er det av avgjørende betydning at dette blir fulgt opp fra bydelens ledelse og at det forankres i ledelsen. Man må ha tro på at det som gjøres virker for å kunne arbeide på tvers av institusjoner om samme mål for barna. Det kreves en felles forståelse av de ulike samarbeidspartneres innsats og bidrag i prosessen. Tydelige føringer og ansvarsfordeling er viktig.

Det er mange involverte samarbeidspartnere. Vi vil kontinuerlig arbeide for å styrke samarbeidet mellom barnehagene, helsestasjonen og skolene.

Bydelen ser på minoritetsspråklige ansatte som en ressurs for barnehagebarna. Bydelen har lagt til rette for norskopplæring til de som ønsker det.

De minoritetsspråklige er modeller for mange barn og avspeiler mangfoldet i barnegruppa. Dette er positivt. Bydelen vil også framover ha problemstillingen om ansattes språkferdigheter i fokus.

Å kunne norsk er viktig for å mestre hverdagen, enten man er liten eller stor. Det er et håp at alle barn får muligheten til å lære norsk før de begynner på skolen. For at barn skal ta til seg lærdom, sosialiseres inn i fellesskapet og senere orientere seg ut i samfunnet er språket en nøkkelfaktor som ikke kan overses.

At barn går i barnehagen og har muligheten til å være sammen for å utvikle språkene vil ha stor betydning. Barna skal kunne fungere sammen i fellesskapet. Systematisk språkarbeid, en positiv holdning, nære relasjoner til barna og kunnskap om språk og språkutvikling er viktige ingredienser for å lykkes.

Bydel Bjerke vil fortsette det gode arbeidet med tiltakene i Språkløftet i årene framover.